

CHINA EN DE KATHOLIEKE KERK

« *In China wil paus Franciscus de schismatieke katholieken van de patriottische Kerk verzoenen met de gelovigen van de ondergrondse Kerk. Maar wie zal het slachtoffer zijn van dat proces van verzoening-verraad, begonnen onder Joannes-Paulus II en voortgezet onder Benedictus XVI?*

« *Het is niet eenvoudig. Moeten de acht "patriottische" bisschoppen, benoemd zonder de goedkeuring van de paus, erkend worden? Drie van hen zijn zelfs geëxcommuniceerd... Moet die excommunicatie dan gewoon opgeheven worden? Dat zou neerkomen op het desavoueren van de "ondergrondse" geestelijkheid, die haar trouw aan Rome duur betaald heeft sinds de stichting van de Volksrepubliek China in 1949 en de verbreking van de diplomatieke relaties met het Vaticaan in 1951* » (broeder Bruno van Jezus-Maria in *Il est ressuscité!* nr. 171 van januari 2017).

Mao Zedong, de grootste massamoordenaar uit de geschiedenis – 77 miljoen doden volgens de meest recente studies – riep op 1 oktober 1949 de communistische Volksrepubliek uit. « China telde in die tijd ongeveer 3,3 miljoen katholieken. De vasthoudendheid en effectiviteit van de katholieken stemden het regime ongemakkelijk, en dit gebruikte een verzonnen moordpoging [op Mao] om de overname van katholieke instellingen, waaronder scholen, ziekenhuizen en weeshuizen, te versnellen. In een zeer luidruchtige lastercampagne werden katholieke priesters en nonnen van laaghartige praktijken beschuldigd, uiteenlopend van gewone moord tot kannibalisme en medische experimenten op baby's. Honderden Chinese katholieken werden terechtgesteld en veel buitenlandse priesters ondergingen lichamelijke mishandelingen » (Jung Chang en Jon Halliday, *Mao. Het onbekende verhaal*, Amsterdam, 2005, pp. 423-424).

In 1957 richtte het regime de *Chinese Katholieke Patriottische Vereniging* (CKPV) op, een staatskerk die onafhankelijk was van Rome en waarvan de ka-

De Chinese ondergrondse Kerk dreigt verraden te worden door een overeenkomst tussen het Vaticaan en het communistisch regime.

tholieken verplicht lid moesten zijn. De grote meerderheid van de gelovigen weigerde dat echter en ging ondergronds, met voortdurend gevaar voor hun leven. Vandaag schat men hun aantal op 8 miljoen, dat van de CKPV op 4 miljoen.

« *Moeten de ongeveer dertig "clandestiene" bisschoppen trouw zweren aan het communistisch regime? Met het risico hun geloof te verliezen? Het is precies om die kniebuiging voor het regime niet te doen dat de gelovigen van de ondergrondse katholieke Kerk sinds tientallen jaren zoveel offers hebben gebracht* » (broeder Bruno, *ibid.*).

Offers die door de westerse kerkleiders niet altijd naar waarde werden geschat, want sinds het Concilie zoekt het Vaticaan toenadering tot het communistische China. Onze eigen kardinaal Danneels bezocht in 2005 de... patriottische Kerk, op uitnodiging van de Chinese autoriteiten. Maar uiteraard « *was de missie van de kardinaal zuiver pastoraal van aard* », aldus zijn toenmalige woordvoerder, die niet kon zeggen of Godfried Danneels tijdens zijn verblijf ook contact zou hebben met de ondergrondse Kerk. Niet dus, « *want de kardinaal is een voorzichtig man* »...

TEGEN EEN « DEAL » MET DE COMMUNISTEN

Wie daarentegen veel minder "voorzichtig" is en onverbloemd opkomt voor de ondergrondse Kerk is

kardinaal Joseph Zen Ze-kium, de 88-jarige emeritus aartsbisschop van Hongkong. We hadden het al over hem in *Hij is verrezen!* nr. 89 van september-oktober 2017: « *Een gevaarlijk pad* » (p. 4).

Eind vorig jaar leek er een overeenkomst op handen tussen de H. Stoel en de Chinese partijleiders. « De deal zou inhouden dat het Vaticaan de excommunicaties opheft tegen zeven door Beijing benoemde bisschoppen [van de patriottische Kerk] die gewijd werden zonder pauselijke instemming. Het Vaticaan zou dan allicht inspraak krijgen in de aanstelling van toekomstige Chinese bisschoppen, maar de uiteindelijke beslissing nog altijd aan Beijing laten » (*Catholic Herald*, 2 maart 2018).

Kardinaal Zen waarschuwde Rome onmiddellijk voor overdreven toegevingen. Hij richtte zich op 10 januari van dit jaar rechtstreeks tot de paus toen hij vernam dat de H. Stoel bij de ondergrondse bisschop Peter Zhuang Jianjian had aangedrongen op terugtreden, om hem te vervangen door Huang Bingzhang, die in 2011 was geëxcommuniceerd omdat hij zonder pauselijk mandaat tot bisschop was gewijd.

De emeritus aartsbisschop richtte zijn pijlen vooral op staatssecretaris Pietro Parolin, die namens het Vaticaan de toenadering tot China leidt: « *Ik betwijfel of hij beseft wat echt lijden is. Vele Chinezen hebben geleden omdat zij omwille van hun geloof werden vervolgd. Maar hun grootste pijn is dat zij nu door hun eigen familie worden verraden.* » Hij vergeleek Parolin met zijn voorganger Agostino Casaroli, die van 1979 tot 1990 staatssecretaris was onder Joannes-Paulus II en volgens Zen Ze-kium « *bezeten was door "Ostpolitik"* », de toenadering met de communistische regimes in Oost-Europa en de Sovjetunie.

Die *Ostpolitik* kreeg al gestalte tijdens het Tweede Vaticaans Concilie, toen Rome twee "waarnemers" uit Moskou uitnodigde. « *Wij hebben gezien hoe het pact dat op het Concilie met de afgezanten van Moskou werd gesmeed uitliep op een ware apostasie, zoals te voorzien was. Gaat de paus die geloofsafval hernieuwen met China? Zo wordt onder onze ogen de profetie van Fatima werkelijkheid, waarin aangekondigd werd dat, zonder de toewijding van Rusland aan het Onbevlekt Hart van Maria door de paus, de hele wereld besmet zal worden door de "dwalingen van Rusland"* » (broeder Bruno, januari 2017).

Blijkbaar keerde het Vaticaan wat een akkoord met China betreft uiteindelijk op zijn stappen terug, althans voorlopig. Greg Burke, de directeur van de persdienst van het Vaticaan, temperde op 31 maart de verwachtingen: « *Er is geen onmiddellijke overeenkomst tussen de H. Stoel en China in het verschiet. Paus Franciscus staat voortdurend in contact met zijn medewerkers* [lees: Parolin handelt niet op eigen houtje] *en de verschillende stadia van de dialoog worden voortdurend begeleid.* »

XI JINPING, CHRISTENVERVOLGER

De Beijinggetrouwe patriottische Kerk kan zich trouwens niet gerust voelen. Het communistisch regime is volop bezig met een offensief tegen een verdere verspreiding van het christendom in China. Onder Xi Jinping « *is het marxistisch totalitarisme opnieuw in al zijn brutaliteit op het toneel verschenen. Xi werd door het 13de Partijcongres* [in maart 2018] *gekroond tot de machtigste Chinese leider sinds Mao* » (broeder Bruno).

Het was Xi die in 2013 het *Belt and Road Initiative* (BRI) lanceerde, het aanleggen van nieuwe "zijderoutes" over het hele Euraziatisch continent (investerings, infrastructuur, spoorwegen, autostrades enz.) met de bedoeling alle landen van Europa en Azië nauwer met elkaar te verbinden en hun economische groei te stimuleren. « *Nagenoeg elk denkbaar onderdeelje van de Chinese administratie wordt geïnvesteerd om van de grote BRI-strategie een succes te maken: economische actoren, financiële spelers, staatsbedrijven, de privésector, de diplomatieke machine, de think tanks en, uiteraard, de media. Iedereen is aan boord* » (Pepe Escobar, 30 november 2017). Het einddoel? « *Het zonder complexen geafficheerde doel is China doen oprijzen tot de rang van belangrijkste wereldmacht tegen 2049, voor de honderdste verjaardag van de Volksrepubliek* » (broeder Bruno).

Bij dat objectief hoort ook een grotere ideologische greep van de partij op de samenleving. De strijd tegen de godsdienst maakt daar deel van uit. In maart 2018, een week voordat het Volkscongres plaatsvond waarop de 64-jarige Xi het recht kreeg om levenslang aan de macht te blijven, haalden lokale overheidsfunctionarissen klokken, standbeelden en kruisen weg uit een katholieke (patriottische) kerk in Yining, aldus *Katholiek Nieuwsblad* (16 maart 2018). « *In december vorig jaar trof een andere katholieke kerk een erger lot. Persbureau AsiaNews berichtte toen dat een beeldbepalende kerk in de provincie Shanxi met de grond gelijk was gemaakt. Volgens deskundigen maakt het verwijderen van kruisen en het slopen van kerken deel uit van een nationale campagne die in 2013 werd ingezet, het jaar dat Xi aan de macht kwam* » (*ibid.*). Medio 2016 waren kruisen verwijderd van de torens van minstens vijftienhonderd kerken en waren al twintig kerken gesloopt.

In april van dit jaar zorgde het bewind in Beijing voor opschudding onder de Chinese christenen door de onlineverkoop van Bijbels aan banden te leggen. « *Volgens waarnemers zou China werken aan een eigen, officieel goedgekeurde Bijbelvertaling. De richtlijnen, gepubliceerd onder de titel China's Beleid en Praktijken voor de Bescherming van de Godsdienstvrijheid* [sic!], bepalen onder meer dat Chinese geloofsgemeenschappen de kernwaarden van het socialisme moeten toepassen [...] en actief de religieuze opvattingen moeten uitdragen die overeenstemmen met de nationale omstandigheden in China » (*Kerknet*, 5 april 2018).

DE SCHEIDING TUSSEN KOLONISATIE EN MISSIONERING : HET BEGIN VAN HET EINDE VAN DE MISSIES

EUWENLANG werd de missionering van de heidense volkeren gedragen en beschermd door de koloniserende mogendheden. De moderne missiologie, die gestalte kreeg op het einde van de negentiende eeuw, heeft in de Kerk echter noodlottige dwalingen ingevoerd die tot gevolg hadden dat de missies in de twintigste eeuw ondermijnd werden en uiteindelijk in elkaar stuikten.

Die dwalingen kunnen als volgt samengevat worden : de algemene neergang van de missies in de achttiende eeuw zou het gevolg zijn van de kolonisatie, de veroordeling van de autochtone riten en de afwezigheid van een inlandse geestelijkheid ; de heropleving van de missies in de negentiende eeuw zou dan weer nagenoeg uitsluitend te danken zijn aan de inzet van paus Gregorius XVI (reg. 1831-1846), die – zo zegt men – een pleitbezorger van de plaatselijke clerus was en streed tegen het systeem van het Portugese *padroado* (patronaat).

Deze verkeerde visie, die niettemin eindeloos hernomen wordt in alle standaardwerken over de missionering, werd meer dan honderd jaar geleden, onder de liberaalgezinde paus Leo XIII (reg. 1878-1903), officieel uitgeroepen tot missionaire doctrine van de Kerk om de scheiding tussen kolonisatie en missionering definitief te maken. De gevolgen van die politiek waren rampzalig.

WAT GEBEURDE ER IN DE ACHTTIENDE EEUW ?

Vroeger vormden ontdekkingsreizigers, apostelen, politici en geleerden één geheel. Rond 1750 werd de band die hen bijeen hield gebroken en ging ieder zijn eigen weg : de missionaris deed zijn werk, maar zonder de steun van de geleerde die een agnosticus was geworden en zonder de hulp van de politicus die steeds anti-klerikaler werd. Het gevolg was een duizelingwekkende val van de missies, die in hun eentje probeerden stand te houden ; ondanks enkele heldhaftige pogingen spreekt de vergelijking met de vorige eeuwen echter boekdelen.

De ware redenen voor die neergang worden nooit vernoemd.

Allereerst ligt de schuld bij het jansenisme¹, dat in zijn afkeer van de jezuïeten de vijandigheid jegens de volgelingen van Sint-Ignatius voedde en uiteindelijk gedaan kreeg dat de orde door de paus in 1773 opgeheven werd. Dat betekende een dodelijke slag voor de missies : van de ene dag op de andere

DE DOOD VAN DE H. FRANCISCUS XAVERIUS
op het eiland Shangchuan, in het zicht van het grote Chinese rijk.
Schilderij door Il Baciccio, 1676.

werden zij die in de ogen van de heidenen de Kerk vertegenwoordigden plots afgekeurd, in diskrediet gebracht, verjaagd en soms zelfs gevangen gezet. Drieduizendvijfhonderd missionarissen moesten hun post verlaten.

Eerlijkheidshalve moet ook gezegd worden dat de jezuïeten zichzelf kwetsbaar maakten voor kritiek door zich op te werpen als verdedigers van de aanpassing aan de plaatselijke gebruiken in de missiegebieden. Zij logen daarbij over de toegevingen die zij daarvoor in China en India hadden moeten doen aan het heidendom. De pauselijke veroordeling was dus niet ongegrond.

Een tweede reden voor het verval van de missies moet gezocht worden in het gestook van het

(1) In de lijn van de leperse bisschop Jansenius (1585-1638) verwierpen de jansenisten de Onbevleete Ontvangenis van Maria en de pauselijke onfeilbaarheid, die twee eeuwen later als absolute geloofswaarheden zouden bevestigd worden. Ze stelden uiterst strenge voorwaarden voor de toediening van de sacramenten. Vooral ook ageerden ze tegen het vorstelijk absolutisme en trachtten ze het gezag van de Zonnekoning te ondermijnen.

Parlement en de zogezegde filosofen van de Verlichting. Voltaire spotte geregeld met de theologische discussies over de riten. D'Alembert wreef zich in de handen omdat de parlementen in Frankrijk de strijd aanboden tegen de jezuïeten: « *De parlementen denken dat zij de godsdienst dienen, maar zonder het te beseffen zijn zij de dienaars van de Rede.* » In 1765 verkreeg het Parijse parlement dat de jezuïeten uit Frankrijk verbannen werden; de filosofen deden de Franse kolonies in Canada en India verloren gaan.

Tenslotte was er de Franse Revolutie, die de doodsteek gaf aan de missies in de kolonies en vooral in het moederland met de uitmoording van de priesters van de Vendée, een provincie die een kweektuin voor missionarissen was. De secularisering van de bezittingen van de Kerk beroofde de katholieke missionarissen van bestaansmiddelen op het moment dat de protestantse zendelingen zich begonnen te verspreiden met het geld van Londen.

MISSIONAIRE RENAISSANCE ZONDER KOLONISATIE

Ondanks de algemene achteruitgang stellen we in de 19de eeuw een schitterende wedergeboorte vast, die door de historici uitsluitend toegeschreven wordt aan paus Gregorius XVI. Ook al was dat inderdaad een grote paus, toch onderbelicht men daarbij de waarheid.

Want het nieuwe elan van de missionering is vooral aan Frankrijk te danken. Van de 13.314 missionarissen die de Kerk in het jaar 1900 telt, levert Frankrijk twee derden van de priesters en vier vijfden van de broeders en de zusters! Naast dit statistisch gegeven is er ook het geestelijke feit: het gaat om een contrarevolutionair, reactionair werk, dat de bedoeling heeft herstel te doen voor de misdaden van de Franse Revolutie. Het is werkelijk een werk van de Restauratie. Daniel-Rops merkt op dat men voor de heropbouw van de missie-instituten moet wachten tot 1830; vermits het vijftien jaar vergt om een missionaris op te leiden, komen we automatisch uit bij 1815, het jaar van Waterloo en de terugkeer van de Bourbons op de Franse troon.

Vervolgens is de missionaire renaissance ook door en door traditioneel: men gaat op missie om zielen te redden. Geen enkele missionaris zou vertrokken zijn als hij in zijn hart daarvan niet volledig overtuigd was.

Toch is er een essentieel verschil met het verleden, met de tijden van de H. Franciscus Xaverius en zovele anderen: **vanaf 1830 staat de missionering los van de kolonisatie.** Het merendeel van de missionarissen betreurt die breuk en lijdt eronder. Anderen echter, die onder de invloed van het libe-

ralisme staan, zullen er een punt van maken om de rampzalige scheiding tussen politiek en godsdienst ook in te voeren in de missionaire leer van de Kerk.

EEN UTOPISCH ULTRAMONTANISME

In de jaren 1840 proberen een aantal missionarissen zich aan te passen aan die scheiding door de kolonisatie te vervangen door een utopisch ultramontanisme²: het zou volstaan om in de missies uitsluitend de katholieke Kerk te installeren.

« *We gaan in Afrika niet Italië, Frankrijk of een ander land van Europa vestigen, maar uitsluitend de heilige katholieke Kerk **buiten elke nationaliteit en elk menselijk systeem.** Met de genade van hierboven willen we ons ontdoen van alles wat slechts Europees is, om enkel de gedachten over te houden die de waarachtige basis vormen van de oude en nieuwe christenheden: de gedachten van de Kerk, die de gedachten van de Geest Gods zijn* » (brief van Mgr. Truffet, bisschop in Frans West-Afrika, aan de Propaganda Fide, 28 maart 1847).

In zijn « Ingekorte uiteenzetting over de toestand van de godsdienst in India » (1842-1845) zegt Mgr. de Marion-Brésillac precies hetzelfde:

« *Hij die tot het apostolaat geroepen werd, moet [zijn vaderland] in zekere zin vergeten. **Voor de nationale geest zou absoluut vreemd moeten zijn aan zijn handelingen.** Spijtig genoeg was dat in het verleden niet het geval. De Franse missionaris bleef veel te Frans, de Portugese missionaris veel te Portugees enz. Waarom ziet men de absurditeit niet in van die nationale invloed die men oplegt aan een volk dat er een afkeer van heeft?* » (p. 11).

Het is belangrijk te beseffen dat het hier gaat om fundamentele kritiek op het werk verricht door Sint-Franciscus Xaverius (1506-1552), op de kruisvaardersgeest die voor hem gepaard moest gaan met de missionaire geest [zie kadertekst op p. 6].

Wat Marion-Brésillac verwerpt, is het opleggen van een godsdienst door een katholieke natie: « *Dat burgerlijke magistraten proberen Algerije te verfransen, India te verengelsen enz. dat begrijp ik: ze willen over die landen heersen. Maar wij! Als wij willen regeren over die volkeren, dan zijn wij geen missionarissen meer. Als wij het kerkelijk gezag over die volkeren willen bewaren, dan zijn wij geen missionarissen meer. Wij zijn in dat geval nog slechts de kerkelijke officieren van de regering die wij dienen en niets anders. Wie zal al het kwaad kunnen opsommen dat die nationalistische geest in India en de andere missies aangericht heeft?* »

Marion-Brésillac aanvaardt dus dat de actie van de Kerk losgemaakt wordt van die van de koloniserende naties. In 1842 schreef hij in zijn missiedagboek: « *Alsof de godsdienst kan afhangen van een verovering, alsof de leiding over de zielen zich zou*

(2) De term ultramontanisme (lett. "over de bergen") wordt gebruikt om een hoge mate van pausgezindheid aan te geven. Deze stroming staat tegenover het gallicanisme, dat (vooral in Frankrijk) streeft naar zoveel mogelijk onafhankelijkheid van Rome voor de nationale Kerk.

kunnen plooiën naar de grillen van een wereldlijke administratie... »

De Franse dominicaan pater Lacordaire, de propagandist van de scheiding tussen Kerk en staat, drukte zich in 1844 in dezelfde bewoordingen uit : *« Zielen aan de godsdienst schenken, dat is iets waartoe veroveraars en staatslieden niet bij machte zijn en wat elke dag wél door een eenvoudige priester gedaan wordt ; die legt zijn handen op zijn hart om ze de ijdele vreugden van de wereld te ontfangen, heft ze vervolgens smekend ten hemel en plaatst ze tenslotte, gezuiverd, op het hart van andere mensen. »*

De godsdienst richt zich tot het hart zonder te steunen op de publieke strijdkrachten om haar te beschermen...

Mgr. Truffet – die trouwens een goede vriend was van Montalembert, de politieke leider van de liberaal-katholieken – noemt de gedachten van de Kerk *« goddelijk »* vanaf het moment dat ze los staan van elke nationaliteit en elk menselijk systeem. Hij beweert dat dergelijke gedachten gemakkelijk *« wortel kunnen schieten in elke door mensen betreden bodem, op voorwaarde dat ze niet besmet worden door vermenging met aardse ideeën »* : menselijke ondersteuning, beschaving en orde, waarvoor de katholieke naties zorgen, maar waarvan de liberaal-katholieken niet willen weten !

In zijn *« Pastorale instructie over het goddelijk recht in de Kerk »* (1846) noteerde Mgr. Parisis : *« De Kerk heeft geen bescherming en geen privileges nodig, enkel de vrijheid, het sociaal recht op vrijheid voor iedereen. »*

Het beginsel van de scheiding tussen kolonisatie en missionering, dat rond die tijd begint binnen te sijpelen in de geest van de missionarissen zelf, komt van de liberaal-katholieken. Dat principe is slechts het logisch gevolg van de scheiding tussen politiek en godsdienst.

VAN LIBERALISME NAAR INCULTURATIE

Diezelfde missionarissen gaan heel ver in het relativisme, eerst in de praktijk, nadien ook op leerstellig vlak. Zo lezen we verderop in de brief van Mgr. Truffet aan de *Propaganda Fide*³ : *« Wij zullen verplicht zijn onszelf tot Guinezen te maken als wij willen dat de Guinezen katholiek worden. Die wederzijdse assimilatie is hét middel om de sociale en religieuze elementen [sic] die God overal geplaatst heeft waar Hij zijn kinderen geschapen heeft, ongeacht het verschil van huidskleur, te doen kennen, te verenigen en vruchtbaar te doen zijn. »*

De tegenspraak in een liberale geest is soms verbazingwekkend : na eerst geweigerd te hebben om zijn katholicisme te laten “bederven” door aardse

MR. MELCHIOR DE MARION-BRÉSILLAC (1813-1859).

Deze progressist *avant la lettre* pleitte vurig tégen de kolonisatie en vóór inculturatie. Zijn hooghartig misprijzen voor de Franse koloniale administratie kostte hemzelf en zijn medemissionarissen het leven in Sierra Leone. Zijn “moderne” ideeën, helemaal in de lijn van Vaticanum II, maakten dat in 2000 zijn zaligverklaringsproces van start ging...

ideeën zoals het Franse, Spaanse of Portugese nationalisme, gaat hij vervolgens akkoord om het te laten “bederven” door de Guinese cultuur en zelfs om haar *religieuze elementen* over te nemen ! Mgr. Truffet zet bijgevolg de stap naar de **inculturatie** : hij is bereid om elementen uit andere godsdiensten te integreren in het katholicisme. Daarbij baseert hij zich op de theologie van de primitieve openbaring van de Italiaanse jezuïeten Matteo Ricci (1552-1610) en Roberto de Nobili (1577-1656). Onze vader, abbé de Nantes, heeft die theorie aan de kaak gesteld :

« Ricci en de Nobili dachten slim te zijn door de oude traditie terug op te nemen volgens dewelke alle godsdiensten voorbereidingen tot het christendom zouden zijn. Dan konden zij goede maatjes worden met de intellectuelen en de elite van de heidense landen. Ze kregen te maken met hogere kasten die ze slechts zeer oppervlakkig kenden en waarvan ze dachten dat ze alle kwaliteiten bezaten ; in werkelijkheid was die elite onvoorstelbaar hoogmoedig en vol van een racistisch nationalisme. De heidense intellectuelen hielden de missionarissen voor de gek en bekeerden zich uiteindelijk helemaal niet » (conferentie van Allerheiligen 1981).

(3) De Congregatie voor de Voortplanting van het Geloof werd gesticht in 1622 en was oorspronkelijk gericht op de protestantse gebieden in Europa : de militaire successen van de katholieken bij het begin van de Dertigjarige Oorlog openden de poort voor de katholieke missionering van bv. Bohemen. Pas later legde de *Propaganda Fide* zich toe op de kolonies.

DE KRUISVAARDERSGEEST VAN DE H. FRANCISCUS XAVERIUS

De heilige missionaris schreef aan de Portugese onderkoning van India om « *hem aan te sporen, op basis van de godsdienst, de wapens op te nemen tegen de usurpator en christenvervolger* » van het koninkrijk Jasanapatan en deze te doen vervangen door zijn zoon, zijn wettige erfgenaam die christen geworden was.

Franciscus Xaverius gaf de vicaris-generaal van India de opdracht om bij de Portugese koning Joao III verslag uit te brengen over de obstakels voor de evangelisatie, namelijk « *het wangedrag van de Portugezen die het gezag in India uitoefenen* ». De grote jezuïet aarzde niet om de vorst te wijzen op het oordeel dat na zijn dood over hem zou geveld worden :

« *Het gevaar bestaat, Majesteit, dat u dan uit de mond van een geïrriteerde God volgende woorden zult horen : "Waarom heb je hen niet gestraft die onder jouw*

bewind in India oorlog hebben gevoerd tegen Mij, terwijl je anderszits zo'n strenge straffen oplegde aan wie nonchalant waren inzake je financiën ?" »

Sint-Franciscus verkreeg van de koning de aanstelling van een nieuwe gouverneur voor India, die schriftelijke orders van Joao III meebracht : verbod op elke vorm van heidens bijgeloof in Goa, vernietiging van pagodes en afgodsbeelden verstoep in de huizen van de heidenen, verbanning van de brahmanen [de afgodenpriesters die de hoogste kaste vormden] die zich zouden verzetten tegen de verkondiging van het Evangelie. Verder mocht er geen enkel publiek ambt aan heidenen gegeven worden, mochten geen slaven meer verkopen aan moslims en heidenen en moest de parelvisserij uitsluitend in christelijke handen komen.

Dankzij de heilige werd Goa een echt geestelijk centrum, waaraan de

Portugezen de naam "Rome van het Oosten" gaven. Dominicanen, franciscanen, augustijnen en jezuïeten hadden er hun provinciaal. Vanuit Goa ging een grote evangelisatiebeweging uit naar de meest afgesloten landen zoals Tibet, China en Japan.

In 1564 vond in de kolonie een provinciaal concilie plaats, waarop twee belangrijke besluiten werden genomen : de aanvaarding van de decreten van het Concilie van Trente en het verbod op de autochtone riten. De Portugezen hielden niet in het minst rekening met de inlandse zeden bij hun evangelisatie ; die ging hand in hand met de kennis van de Portugese taal. Portugese universiteiten stelden veel kleine handboeken (*cartilhas*) samen om "Portugees zonder moeite" te leren ! Het obstakel van de taal werd daarmee snel overwonnen en ze slaagden schitterend in de verwestering van de lagere kaste van de vissers.

De Nobili wou anders doen dan Sint-Franciscus Xaverius en afstappen van de methode van verwestering die de Portugezen in Goa toepasten. Hij maakte zich sterk dat hij het binnenland van India zou missioneren *zonder* de kolonisten en met aanvaarding van het kastensysteem. Hij bekommerde zich niet om de paria's, maar presenteerde zich bij de brahmanen als een Romeinse *radja* die boete kwam doen en meer wilde leren over de gebruiken van het land. Paus Gregorius XV veroordeelde dit progressisme *avant la lettre* : « *Wij bezweren hen die fier zijn op hun adeldom [de nieuwe christenen uit de hogere kasten] dat zij de ledematen zijn geworden van een lichaam waarvan het hoofd Hij is die zacht en nederig van hart is. Zij mogen geen misprijzen koesteren, zeker niet in de kerken waar men in de grootst mogelijke nederigheid moet verschijnen, voor personen van geringe afkomst en eisen dat zij afgescheiden [van de paria's] de sacramenten ontvangen en het woord Gods beluisteren.* »

Ricci van zijn kant wijdde zich in China hoofdzakelijk aan de evangelisatie van de intellectuelen. Hij spande zich in om in het confucianisme een aanvaardbare filosofie te vinden. Dat was het begin van het adopteren van de kledij, de leefstijl en de etiquette van de Chinese elite. De verering van Confucius en de voorouderverering waren volgens Ricci, die elke dag dineerde met nieuwsgierige leden

van de hoogste kaste, geen vormen van afgoderij omdat ze een cultureel en geen religieus verschijnsel zouden zijn... De methode van de jezuïet leidde uiteindelijk nauwelijks tot bekeringen. In 1742 zou de zgn. ritenkwestie definitief beslecht worden : de jezuïeten, van wie bewezen werd dat zij opzettelijk de werkelijkheid in China al te fraai hadden voorgesteld, werden veroordeeld.

Wat Mgr. Truffet betreft, die weigerde in zijn missiegebied van Dakar alle banden met de Franse administratie en marine en probeerde een goede verstandhouding op te bouwen met de mohammedaanse maraboets, de fameuze "elite" die Frankrijk door en door vijandig gezind was... Hij legde zichzelf en zijn missionarissen echter zo'n streng voedselregime op – wat trouwens door zijn oversten werd afgekeurd – dat zij allemaal ernstig ziek werden. Toen hij eindelijk bereid was een dokter te laten komen, was het voor hemzelf te laat : hij stierf op 22 november 1847 van uitputting. Nochtans lag heel de tijd een schip van de Franse zeemacht voor anker vlak tegenover de missiepost ! Admiraal Baudin oordeelde ongenadig en sprak over « *het gebrek aan verstand van de overste van deze missie* ».

EEN INLANDSE CLERUS

Mgr. de Marion-Brésillac wou niet steunen op de kolonisatie en ijverde voor de vestiging van

een inlandse geestelijkheid. Hijzelf en zijn vriend Luquet doorsnuffelden de archieven van de *Missions Étrangères* in Parijs en vonden tenslotte een document dat hen in de kaart speelde: richtlijnen van de *Propaganda Fide* uit 1659 aan de missies in Tonkin waarin ogenschijnlijk aan de nieuwlichters gelijk werd gegeven. Zo stond er in de tekst: « Houd u ver van elke inspanning en elke raad aan die volkeren om hen hun ritën, gebruiken en moraal te doen veranderen... » Marion-Brésillac wreef zich in de handen. Maar er stond ook: « ... op voorwaarde dat ze niet openlijk in tegenspraak zijn met de godsdienst en de goede zeden ». Dat is precies de hele kwestie !

Verder stond er in het document: « Plant het geloof voort, zoek niets anders dan de geestelijke belangen en het heil van de zielen. Uw werken, verlangens en gedachten moeten volledig gericht zijn op de hemelse zaken, met uitsluiting van elke andere bezigheid. » Hadden de missionarissen dan andere bezigheden? Ja, wisten Marion-Brésillac en Luquet: ze stonden in dienst van de koning van Portugal en het verfoeide *padroado* !

De progressisten hadden hun oorlogsmachine gevonden. Ze confronteerden de H. Stoel met een van zijn eigen documenten, dat gemakkelijk voor een verkeerde interpretatie vatbaar was en dat opgesteld was in een periode waarin de toenmalige verantwoordelijken nog te weinig zicht hadden op wat er in de missies werkelijk aan de gang was. Luquet intrigeerde zolang bij Gregorius XVI tot de paus in 1845, enkele maanden voor zijn dood, de instructie *Neminem profecto* publiceerde. Deze instructie maakte het voor elke missionaris tot een verplichting om méér te doen voor de vorming van een inlandse geestelijkheid.

De missionarissen ter plekke verzetten zich echter tegen deze nieuwe politiek. De instructie werd in de 19de eeuw dan ook nooit in de praktijk gebracht. Dat belette Marion-Brésillac echter niet er gebruik van te maken om zich op te werpen als de grote pleitbezorger van de schepping van een Indiase clerus, die gemakkelijker geneigd zou zijn de plaatselijke gebruiken te volgen en die tijdens de vervolgingen in de autochtone bevolking zou kunnen opgaan.

Maar in welke mate zijn de plaatselijke gebruiken van een land aanvaardbaar? Zijn die gebruiken echt wel zo neutraal? De beschrijving die de bisschop geeft van de Indiërs en hun zeden is erg idyllisch en zeer naïef. Zo schrijft hij in zijn dagboek:

« Zo komen we tenslotte op een plaats waar het Europese gedachtengoed geen enkele invloed meer uitoefent. Wij kunnen genieten van het zuiver Indisch aspect van het land en de bewoners bezig zien in hun zachtaardige en natuurlijke eenvoud. [...] Die zachtaardigheid is spreekwoordelijk, zij gaan zelfs zover dat zij nooit onnodig de dieren kwetsen. Ze nuttigen die trouwens zelden als voedsel. Misschien is het die onthouding van dierlijk voedsel die bijdraagt tot hun zachtaardigheid...

« Wij vertrokken om 4 uur in de ochtend terwijl rondom ons de apen over de weg sprongen. De aap is een van de meest vereerde dieren. Wee ons wanneer wij in een heidens dorp de onvoorzichtigheid zouden begaan om zo'n dier te verwonden! De Indiërs zouden snel hun zachtmoedigheid vergeten om de eer van hun apengod te wreken... » Voor de

rest zijn de Indiërs de beste mensen ter wereld !

Die "beschaving" wou Mgr. de Marillon-Brésillac dus kerstenen... Hij stond gunstig tegenover het respect voor het kastensysteem, met aan het hoofd de brahmanen, om een inlandse geestelijkheid in het leven te roepen. Hij wist dat hij daarmee lijnrecht inging tegen de bullen van paus Benedictus XIV (reg. 1740-1758), die het kastensysteem veroordeeld had; elke missionaris die naar India trok moest zweren dat hij die bullen zou respecteren. Vandaar dat de bisschop schrijft: « Het is echter onmogelijk iets te doen dat in tegenspraak is

met de eed die wij afgelegd hebben. » Hij verwacht van Rome meer « tolerantie » (brief aan Mgr. Charbonneau, 17 april 1855) !

Seminaristen uit Carcassonne schreven hem met het dringende verzoek zich te willen wijden aan de evangelisatie van de paria's, « een kaste die altijd al ons diepe medelijden heeft opgewekt ». Marillon-Brésillac antwoordde dat zij « allicht over deze kaste geen juist idee hadden » en dat de arme Indiase "rechtelozen" helemaal niet te beklagen waren...

DE H. FRANCISCUS XAVERIUS IS GEEN MODEL !

De enig mogelijke methode was nochtans die welke Sint-Franciscus Xaverius gebruikte door het evangeliseren van de *paravers*, de misprezen kaste van de vissers. De grote heilige slaagde er op een dag in op haast miraculeuze wijze binnen te dringen in een verboden gebied in het binnenland van India. De traditie verhaalt dat hij bij zijn terugkeer zei dat de volkeren in kwestie nog niet rijp waren voor het

DE Z. PAUS PIUS IX (reg. 1846-1878).

Evangelie : de obstakels opgeworpen door een nog heidense samenleving waren te groot.

De grote missionaris heeft altijd gestreden tegen de brahmanen, die hij als niet te bekeren beschouwde omwille van hun hoogmoed en hun perversiteit (zijn brieven zijn bijzonder streng ten aanzien van die hogere kaste). Door te kiezen voor de *paravers* maakte hij van het christendom een misprezen godsdienst van paria's, wat overeenstemt met het Evangelie, maar wat Marion-Brésillac absoluut niet wou !

Voor die laatste is de H. Franciscus Xaverius dan ook geen model : « *Ja, ik durf zeggen dat het Xaverius ontbrak aan een subliem karakter om de werkelijke apostel van India te zijn [sic]. Het karakter waarover ik het heb, is precies datgene wat de apostelen onderscheidde van de andere leerlingen van Christus, die slechts leerling en gewoon priester gebleven zijn. Xaverius was geen bisschop. Xaverius had niet de macht om het priesterlijk karakter waarmee hij bekleed was te reproduceren. Wat hem ontbrak, was de vruchtbaarheid van de opperpriester. Xaverius kon christenen maken, maar geen Kerken* » (*Document de mission et de fondation*, pp. 106-107).

HET BLOED VAN DE MARTELAREN VOLSTAAT NIET !

Voor missionarissen als Truffet en Marion-Brésillac is het promoten van een inlandse clerus het enige middel om op duurzame wijze een Kerk te stichten. Zelfs de martelaren vinden geen genade in de ogen van laatstgenoemde. Wanneer hij op een dag verneemt dat Mgr. Imbert en twee van zijn missionarissen in Korea de marteldood gestorven zijn, samen met verscheidene maagden en een kind van 11 jaar (21 september 1839), schrijft hij in zijn dagboek :

« *Wat zou ik de roemvolle relieken van Mgr. Imbert met meer respect vereren als hij, vooraleer zijn hoofd aan de beulen over te leveren, eerst de heilige olie had doen vloeien over een bisschop gekozen uit de besten van de christenen aldaar, zodat het priesterschap er had kunnen voortduren...* » Dat komt echt wel neer op het geringschatten van het bloed van de martelaren en de wondertekens waarmee hun dood gepaard ging, tot stichting van de christenen en zelfs de heidenen !

MGR. RETORD HEEFT HET VERKEERD VOOR !

Die obsessie inzake autochtone geestelijken en bisschoppen bracht Marion-Brésillac ertoe kritiek uit te oefenen op de methode van Mgr. Retord, die nochtans een talrijke inlandse clerus had gevormd ; velen van hen zouden net als hun bisschop trouwens de marteldood sterven.

Mgr. Retord was werkzaam in het Franse protectoraat Tonkin in het noorden van het huidige Viëtnam. Zijn "fout" bestond er volgens Marion-Brésillac in dat hij zijn Viëtnamese priesters pas wijdde op de leeftijd van 38 of 40 jaar, nadat ze langdurig

in contact waren geweest met de Europese missionarissen die hen de westerse beschaving en manier van doen bijbrachten. « *Ik vind het moeilijk toe te geven dat het goed zou zijn om pas een priester te wijden als hij veertig jaar is. [...] Evenzo heb ik het er moeilijk mee en vind ik het zelfs spijtig dat er in India een geestelijkheid wordt opgeleid die Franse gewoonten, zeden en karaktertrekken heeft.* »

Neen, de nieuw gewijde Indische priesters moest men Indiër laten blijven.

BENEDICTUS XIV IS NIET ONFEILBAAR !

We hadden het hierboven reeds over de bullen van Benedictus XIV, die voorschreven dat de missionarissen in India zich niet medeplichtig mochten maken aan het kastensysteem. Niettemin deed men in de praktijk veel toegevingen aan de gebruiken van de kasten en andere heidense geplogenheden, uit schrik dat men anders te veel christenen uit de hogere sociale lagen zou verliezen.

Die toegevingen getuigden echter niet van de christelijke naastenliefde. Zo aanvaardden veel missionarissen bv. dat de christelijke paria's buiten het kerkgebouw werden gehouden, onder de *pandel* (een afdak van takken en bladeren), wat de paus nochtans uitdrukkelijk verboden had. De bewoners van het kustgebied Malabar vonden het namelijk een opperste vernedering om door dezelfde deur als de paria's te moeten gaan ! Men ging zelfs zo ver de communie uit twee verschillende cibories uit te reiken...

Volgens Mgr. Marion-Brésillac moest er hoe dan ook met het kastensysteem rekening worden gehouden, sterker nog, hij vond het een zuiver burgerlijk systeem waarmee geen heidendom gemoeid was en dat moest behouden worden. Hij wou daarom dat Rome de richtlijnen van Benedictus XIV zou herroepen. Hij had daarover een onderhoud met paus Pius IX, die hem opdroeg zijn visie op de missiëring in India op papier te zetten. Marion-Brésillac schreef onder meer :

« *Het is onmogelijk niet te erkennen dat er sinds de publicatie van de bul "Omnium sollicitudinem" [door Benedictus XIV] geen serieuze bekeringen meer geweest zijn in India.* » Dat is niet waar : de gedachte dat de richtlijnen van Benedictus XIV de geloofsafval van de plaatselijke christenen en het stilvallen van de bekeringen zouden bewerkstelligd hebben, is laster verspreid door de jezuïeten. « *Het komt me voor dat we ernstig moeten overwegen of er geen middel bestaat om de christenen enerzijds te behoeden voor de schuldige deelname aan de afgoderij, zonder hen anderzijds te grieven, te onteren of neer te halen, wat gebeurd is sinds de uitvoering van de decreten.* »

Het rapport van de bisschop werd in Rome slecht onthaald. De Z. Pius IX volgde het standpunt van zijn voorganger Benedictus XIV, die in een van zijn bullen opgemerkt had :

« Deze constitutie heeft betrekking op de zuiverheid van de christelijke eredienst, die zij wil beschermen tegen elke besmetting door bijgeloof. Wij kunnen dan ook niet aanvaarden dat iemand er zich zomaar zou durven tegen verzetten of ze zou misprijzen, alsof ze geen hoogste besluit van de apostolische Stoel zou bevatten en **alsof het niet zou gaan over een godsdienstkwestie, maar over iets onverschilligs of over enkele punten van veranderlijke discipline.** »

INCULTURATIE IN TIBET

Twee lazaristen, de paters Joseph Gabet en Evariste Huc, die in 1840 toegewezen waren aan het toenmalige vicariaat van Tartarije-Mongolië, ondernamen in 1844 een exploratietocht naar Mongolië en tot in Tibet. Het relaas dat pater Gabet er later van publiceerde, werd door keizer Napoleon III financieel gehonoreerd; hij raadpleegde de lazarist ook voor zijn Aziatische politiek. Pater Huc van zijn kant onderstreepte dat er allerlei gelijkenissen waren tussen het christendom en de religie van de lama's, de Tibetaanse "monniken", wat niet weinig zou bijdragen tot de latere ongezonde fascinatie van het Westen voor Tibet.

Pater Gabet schreef een rapport over de toestand van de missies in China, dat hij richtte aan Pius IX:

« Vermits de priesters in de Chinese missies vreemdelingen zijn, is het natuurlijke gevolg dat de [christelijke] godsdienst voor de plaatselijke bevolking een buitenlands product lijkt, iets dat een vijandig volk gebruikt om binnen te dringen [sic!]. Met een inlandse geestelijkheid zou de godsdienst, met behoud van zijn katholiek en universeel karakter, een nationaal voorkomen krijgen en wortel schieten in het land; met buitenlandse priesters bevinden de missies, hoe schitterend en voorspoedig ze ook schijnen, zich altijd in een precaire toestand, zonder diepe wortels en helemaal niet in staat om weerstand te bieden aan een storm. »

Gabet maakt van de inlandse geestelijkheid niet de voltooiing van de evangelisatie door Europese missionarissen, maar het enige middel om Kerken te stichten in heidense landen. Zijn theorie houdt in dat die autochtone clerus de heidense gebruiken behoudt.

PIUS IX NEEMT DE ZAAK IN HANDEN

Van bij het begin van zijn pontificaat (1846-1878) verzet Pius IX zich krachtig tegen de richting die de missionering dreigt uit te gaan. In 1848 plaatst hij het rapport van pater Gabet op de Index, evenals het boek van pater Huc (dat al wel het *imprimatur* van de bisschop van Doornik gekre-

3 december 2014 : de aartsbisschop van Goa en Daman bewie-rookt het stoffelijk overschot van de H. Franciscus Xaverius in de Basilica do Bom Jesus (Oud-Goa, India). Eens om de tien jaar wordt het uitzonderlijk goed bewaarde lichaam van de grote heilige uitgesteld ter verering door de gelovigen. De laatste keer kwamen vijf miljoen pelgrims opdagen.

gen had!). Hij weigert dat het rapport van Mgr. Marion-Brésillac voor onderzoek verspreid wordt onder de kardinalen van de *Propaganda Fide*. Tijdens een laatste onderhoud met de missie-bisschop, op 12 augustus 1854, maakt de paus hem duidelijk dat hij niet moet rekenen op een verzachting van de bullen van Benedictus XIV.

De Opperherder buigt zich ook over de kwestie van het *padroado*, het Portugese patronaat. In de 15de eeuw had de koning van Portugal van de H. Stoel de macht gekregen om in de Portugese kolonies de bisschoppen te benoemen en hen jurisdictie over de missies te geven. In 1834 kwamen in Lissabon echter de antiklerikale, liberale constitutionalistten aan de macht en werden de missiecongregaties opgeheven. Paus Gregorius XVI besloot daarop om apostolische vicarissen te sturen die rechtstreeks van zijn gezag afhingen. Beweren dat deze paus « streed tegen het systeem van het Portugese patronaat » is dus een aanfluiting van de historische feiten! Hij streed tegen de pretentie van de revolutionaire regering om zich tot eigen profijt het privilege van de Portugese koningen toe te eigenen. Hetzelfde zou hij trouwens doen in Zuid-Amerika, toen verschillende landen zich onder de vlag van de "nationale revolutie" en onder maçonnieke leiding losscheurden van Spanje.

Pius IX, die de kwestie erfde, trachtte ze op te

lossen door met de Portugese regering een nieuw concordaat te sluiten, ondertekend op 21 februari 1857. Op die manier kon het *padroado* hersteld worden. De paus bekrachtigde het gezag van de door de Portugese koning benoemde aartsbisschop van Goa, Mgr. Joao Chrysostomo de Amorim Pessoa, die het lot van de hem toevertrouwde gelovigen echt ter harte nam.

In 1863 hervormde de aartsbisschop, in overeenstemming met de Portugese regering, de studies in de seminaries. Hij stichtte een rijke bibliotheek waaraan Pius IX een grote voorraad boeken schonk en drong er bij zijn clerus op aan dat zij zich zouden toeleggen op wetenschappen en letteren, op straffe van verlies van hun beneficiën. Hij deed aan zijn gelovigen de encycliciek *Quanta cura* en de *Syllabus* kennen en verdedigde de paus tegen de beschuldigingen van de liberalen. Het resultaat was dat de christenheid van Goa een opmerkelijke bloeiperiode kende.

Parallel daarmee beval Pius IX in 1858 een apostolisch bezoek in de persoon van Mgr. Bonnard om zich te vergewissen van de staat van de missies in de rest van India. Wanneer men de instructies van de paus ontleedt, stelt men vast dat Pius IX erom bezorgd was één enkel gezag te vestigen als remedie tegen het ontbreken van een katholieke kolonisatie.

Zo keurt hij de slechte administratie door de Franse apostolische vicarissen af, hun onderlinge onenigheid en de vrijheden die zij zich veroorloven met betrekking tot « *het canoniek recht en de discipline van de Kerk* ». En hij betreurt « *de moeilijkheden met de [Britse] regering: die is protestants en bijgevolg de katholieke godsdienst vijandig gezind. Onder het voorwendsel van godsdienstvrijheid vervolgen de Engelsen het katholicisme, met des te meer succes omdat zij het zeer handig aan boord leggen. Aan de katholieken doen zij geen enkele toegeving, tenzij ze er door noodzaak toe gedwongen worden; maar in dat laatste geval leggen ze altijd de zwaarste voorwaarden op...* »

« ROME HEEFT GESPROKEN, DE ZAAK IS TEN EINDE »

Mgr. Bonnard stierf in 1861. Het apostolisch bezoek dat Pius IX had opgedragen, werd afgevoerd door Mgr. Charbonneau en zijn vicaris, Mgr. Laoüenan. Maar die laatste brak in zijn eindrapport opnieuw een lans voor de inculturatie! Hij onderstreepte de afschuw van de Indiërs voor de Europese gebruiken zoals « *het eten van rundvlees, het dragen van gepoetste schoenen [dus uit koeienleer!], het drinken van wijn of gegiste likeuren [maar wat dan met de mis?].* » Verder veroordeelden de Indiërs volgens hem ook « *het feit dat men personen van de laagste kasten in zijn dienst heeft of in zijn woning laat binnengaan, en duizend andere zaken van dezelfde aard die in de ogen van de Indiërs misdadig of bevuilend zijn.* »

Moeten de missionarissen daar dan allemaal aan toegeven? Volgens Mgr. Laoüenan wel: hij vindt ze gewettigd. Om zijn mening te rechtvaardigen stelt hij zich voor dat christelijke brahmanen met hun Indische cultuur naar een ongelovig geworden Frankrijk zouden komen om het land te evangeliseren. « *Stellen we ons voor dat zij eisen dat hun nieuwe bekeerlingen zich aanpassen aan hun Indiase gebruiken en ideeën. Denkt u dat die brahmanen dan veel bekeringen zouden bereiken?* » Dezelfde redenering moet volgens hem dus toegepast worden op de Europeanen die als missionaris naar India trekken...

Wat vond de paus ervan? Het antwoord vinden we in de reactie van Pius IX op een vraag die hem werd voorgelegd door Mgr. Massaya, als apostolisch vicaris werkzaam in Abessinië. De missiebischoep vroeg aan Rome welke houding hij moest aannemen tegenover de kaste van de *Mangio*, die van oudsher het slachtoffer waren van sociale uitsluiting. Wanneer een missionaris betraapt werd op een gesprek met iemand van die kaste, werd de geestelijke door de rest van de bevolking onmiddellijk in quarantaine geplaatst! Rechtvaardigen de negatieve gevolgen voor het apostolaat van de hogere kasten dat men afziet van het onderrichten van de *Mangio* en hen de missionarissen weigert om wie ze vragen?

Het antwoord komt van het H. Officie, dat van de gelegenheid gebruik maakt om een glasheldere theologische verklaring te geven:

« *Het H. Officie herinnerde aan het universeel karakter van het heil en aan de plicht van de Kerk om Jezus Christus na te volgen, die niemand uitsloot, het Evangelie aan de armen bracht en niet bang was om te eten met tollenaars en zondaars, tot groot schandaal van de Farizeeën. Het besluit was dat een missionaris geen enkele toegeving mag doen aan discriminatie van bijgelovige oorsprong* » (Claude Prudhomme, *Missions chrétiennes et colonisation XVIe-XXe siècles*, Parijs, 2004).

Roma locuta, causa finita. De kwestie van de riten werd door Pius IX beschouwd als definitief beslecht.

Ondertussen was Mgr. de Marion-Brésillac gestorven in Freetown (Sierra Leone) op 25 juni 1859. Net als Mgr. Truffet had hij alle hulp van de koloniale administratie geweigerd. Admiraal Bouët-Willaumez schreef aan zijn opvolger, pater Planque: « *Het is een trieste zaak dat men kostbare mannen een vruchteloze dood laat sterven op de meest ongestoorde plaats van een toch al woest kust. Waarom zich niet richten tot de personen die de kennis hebben, tot de marineofficiëren die de missionarissen graag zien en waarderen en die op het dodelijk gevaar zouden gewezen hebben?* »

broeder Scubilion van de hemelse Koningin

KARDINAAL LAVIGERIE EN DE MARTELAREN VAN OEGANDA

Kardinaal Charles Lavigerie (1825-1892), aartsbisschop van Algiers en primaat van Afrika, is in ons land vooral bekend als de stichter van de missiecongregatie van de Witte Paters. Veel minder geweten is dat Charles Lavigerie een liberaal-katholiek was, die over de missionering een heel eigen visie had die hem beslissingen deed nemen met soms ronduit catastrofale gevolgen.

DE *missionarissen*», aldus de toekomstige kardinaal bij de stichting van de Witte Paters in 1868, «*moeten vooral baanbrekers zijn, terwijl het duurzame werk moet verricht worden door de Afrikanen zelf, wanneer ze christen en apostel geworden zijn. We moeten hier goed opmerken dat wij zeggen: wanneer zij christen en apostel geworden zijn, en niet: Fransman of Europeaan. Het zou totaal verkeerd zijn van hen Europeanen of Fransen te maken. Daardoor zouden ze juist des te minder geschikt zijn voor het werk dat ze moeten doen.*»

We horen hier de echo van de “progressisten” met wie we in het vorig artikel kennisgemaakt hebben: Mgr. Truffet, Mgr. de Marion-Brésillac, de paters Gabet en Huc, die allemaal een strikte scheiding tussen kolonisatie en missionering nastreefden.

En wat is er nodig om de Afrikanen te bekeren? Een inlandse clerus natuurlijk! Lavigerie legt in 1868 de basis voor een klein Arabisch seminarie. Zijn biograaf merkt wel op: «Het werk van de inlandse seminaries eindigde op korte termijn met een mislukking» (Xavier de Montclos, *Le cardinal Lavigerie*, Parijs, 1991, p. 486). Wat wou hij hen onderwijzen? «*De voornaamste plaats in het onderwijs zal niet toegekend worden aan de studie van het Frans en het Latijn, maar aan die van het klassiek Arabisch. Want de katholieke Kerk heeft altijd de literaire cultuur en de ontwikkeling van het nationaal genie van haar kinderen begunstigd.*» De literaire cultuur van de Arabieren en hun nationaal genie? Dat is te belachelijk voor woorden!

«*Christen worden betekent de dwaling inruilen voor de waarheid, maar helemaal niet ophouden met Arabier te zijn en nog minder Fransman wor-*

den.» Nog een refrein dat we intussen kennen. «*De apostel richt zich tot de ziel, het is de ziel die hij verandert... Om de ziel te winnen veroordeelt hij er zichzelf toe, indien nodig, alle uiterlijke levensgewoonten te laten varen. Hij wordt barbaar met de barbaren, zoals hij Griek is met de Grieken.*» Barbaar worden met de mohammedaanse barbaren, dat komt neer op geloofsafval...

MISLUKKING IN NOORD-AFRIKA

Met dergelijke verkeerde beginselen gaat men onvermijdelijk grote moeilijkheden tegemoet, te meer omdat de aartsbisschop absoluut niet voldoende kennis bezat over de autochtone bevolking.

In 1875 sticht hij een missiepost in Ouargla, aan de grens met de Sahara; hij stuurt er pater Richard heen, met de bedoeling ooit een route open te maken naar de Franse Soedan, dat wil zeggen het huidige Mali. Drie andere Witte Paters waren al uitgezonden naar de streek rond Laghouat, een stad 400 km ten zuiden van Algiers, ondanks de aanmaningen tot voorzich-

tigheid van de Arabische bureaus; Lavigerie wou dat ze naar Timboektoe zouden gaan – 3000 km daarvandaan! In Metlili (Algerije) probeerde een plaatselijke chef hen tegen te houden: «Jullie zullen deze verklaring ondertekenen om te bevestigen dat jullie op pad zijn gegaan ondanks mijn waarschuwing.» Op 13 april 1876 kondigde een telegram aan dat zij vermoord waren door de Toereg die hen begeleidden (Bernard de Vaux, *Histoire des missions catholiques françaises*, Parijs, 1951, p. 404).

Mgr. Lavigerie gaf Richard de opdracht om een alternatieve route te zoeken: hij moest nu vertrekken uit Tripoli in de richting van Ghat (vandaag op

Glasraam met voorstelling van de H. Kizito, een 14-jarige jongen die page aan het koninklijk hof was en in 1886 stierf als een van de martelaren van Oeganda.

KARDINAAL LAVIGERIE.

de grens tussen Algerije en Libië). De pater vertrok met twee confraters op 18 december 1881; een dag later werden zij alle drie afgemaakt.

Toen de moordenaars in opdracht van de Turkse pasja van Tripoli gearresteerd waren, eiste de Franse vertegenwoordiger een voorbeeldige bestraffing. « *Ik heb hem gesmeekt* », schreef de aartsbisschop aan zijn Witte Paters, « *in uw naam en de mijne, om die ongelukkigen te sparen. Want ik wil geen andere wraak tegenover de schuldigen uitoefenen dan dat we nog meer toewijding betonen, als dat mogelijk is, om die arme volkeren uit zo'n barbaarsheid te bevrijden.* »

Een verkeerde handelwijze, want op die manier verhardden de moordenaars nog in hun barbaarsheid!

Lavigerie was een tegenstander van het systeem van de annexatie dat de militairen nastreefden en kantte zich tegen een rechtstreekse Europese administratie, waarvan hij verklaarde dat zij « *noodzakelijkerwijze slecht aangepast was aan het moslimmilieu* » (François Renault, *Le cardinal Lavigerie*, Parijs, 1992, p. 431).

De aartsbisschop van Algiers trok uit zijn mislukking geen lessen. Hij stopte met de evangelisatie van de Sahara, vermits de bewoners in zijn ogen « *niet te bekeren* » waren. Hij probeerde zelfs alle posten waar de Witte Paters al gevestigd waren te sluiten, maar die verzetten zich fel « *tegen een vertrek dat op lafheid zou gelijken, een heel netwerk van relaties in het land zou teniet doen en door de sympathisanten die de missionering steunden zou beschouwd worden als een vorm van onstandvastigheid* » (Renault, *op. cit.*). Lavigerie was woedend. Hij keerde de Sahara definitief de rug toe en richtte zijn blik op zwart Afrika, dat gemakkelijker te bekeren was – tenminste, dat dacht hij.

GUNSTELING VAN LEO XIII

Het pontificaat van Leo XIII (reg. 1878-1903) leidde een openlijke strijd in tegen elke vorm van patronaat, kolonisatie en katholieke kruistocht, in een volledige breuk met de politiek van de Z. Pius IX. De middelen daartoe waren de diplomatie van het Staatssecretariaat – dat in handen was van de vrijmetselaar kardinaal Rampolla – en de pauselijke encyclieken, waarin Leo XIII onophoudelijk een exclusieve macht over de missies opeiste.

Om te beginnen wou de paus dat de polemieken tegen de protestanten zouden ophouden. « *Wij zwijgen inderdaad over de moeilijkheden en de obstakels die voortvloeien uit de tegenspraken. Vaak immers geven bedrieglijke mannen, zaaiers van dwalingen, zich uit voor apostelen van Christus. Zij ondergraven het werk van de katholieke priesters. Mocht het God behagen dat zij niet slagen in hun listen* » (encycliek *Sancta civitas Dei* van 3 december 1880). Men laat hen dus doen, in de hoop dat ze mislukken, maar men bestrijdt hen niet! Deze encycliek betekent een keerpunt in de geschiedenis van de missies, want ze stapt af van wat het oorspronkelijke doel was van de Congregatie voor de Voortplanting van het Geloof (de *Propaganda Fide*) in 1622: de strijd tegen het protestantisme.

Mgr. Lavigerie, die zich tot levensdoel had gesteld « *de Kerk te verzoenen met de moderne wereld* » (Renault, *op. cit.*, p. 87), kon het meteen zeer goed vinden met de nieuwe Opperherder. Dankzij Leo XIII maakte de aartsbisschop een steile carrière, hoewel hij bitter weinig verwezenlijkingen kon voorleggen. In 1881 benoemde de paus hem tot administrator van het apostolisch vicariaat van Tunesië, dat pas een Frans protectoraat was geworden. In 1882 werd Charles Lavigerie tot kardinaal gecreëerd. Nog twee jaar later werd de aloude bisschoppelijke zetel van Carthago in ere hersteld en verheven tot aartsbisschoppelijke rang; hij ging naar Lavigerie, die – door een uitzonderlijke beslissing van de paus – niettemin ook Algiers mocht behouden! Hij kreeg de eretitel van primaat van Afrika.

In 1878 stuurde de aartsbisschop een geheime memorie naar Rome waarin hij de *Propaganda Fide* vroeg om de activiteiten van de andere missiege-nootschappen, en dan vooral de spiritijnen – paters van de congregatie van de H. Geest, gesticht in 1703 – in te perken: ze zouden nog enkel mogen werken op een grondgebied van maximum 500 km gerekend vanaf de kust... De *Propaganda* stelde Lavigerie 160.000 Franse francs ter beschikking, terwijl de spiritijnen het met 28.000 francs moesten stellen. Die laatsten moesten ook afzien van elke uitbreiding in de richting van het hart van Afrika, dat zij toen hadden kunnen evangeliseren als ze de financiële

middelen hadden gekregen die de gunsteling van Leo XIII ontving.

Pater Horner, de overste van de spiritijnen, beklagde er zich over in 1877: « *Als de missionarissen niet naar het binnenland gaan, naar Oeganda of de Nyamouezi, dan is dat door hun gebrek aan inkomsten.* » En verder: « *Lavigerie heeft overal de toegang naar het binnenland voor ons geblokkeerd. Dat was voor ons een wrede slag.* » De reden? De spiritijnen waren vurige Franse patriotten die aan de zwarten die zij evangeliseerden de liefde voor Frankrijk bijbrachten. Zo'n "koloniale" geest werd onder Leo XIII niet geapprecieerd!

NAAR HET KONINKRIJK BOEGANDA

Mgr. Lavigerie had « van de Afrikaanse samenleving slechts een zeer oppervlakkige kennis. Over de Bantoevolkeren wist hij in het begin enkel wat de verhalen van de ontdekkingsreizigers als informatie gaven; ook over de moslimwereld was zijn kennis beperkt. Dat is de reden waarom zijn richtlijnen over de aanpassing geen enkele nauwkeurige beschrijving bevatten van de mentaliteit en de cultuur die de missionarissen moeten huwen [*sic* !] » (Xavier de Montclos, *op. cit.*, p. 32). Wat een onvoorzichtigheid...

In 1875 dringt de beroemde ontdekkingsreiziger Henry Morton Stanley binnen in Boeganda, een koninkrijk ten noordwesten van het Victoriameer in het huidige Oeganda. Hij ontmoet de *kabaka* (koning) en is geestdriftig over de ingesteldheid van de plaatselijke bevolking: hier zouden de Britse Bijbelgemeenschappen een vruchtbare bodem voor bekeringswerk aantreffen, schrijft hij aan Londen. De *Church Missionary Society* reageert onmiddellijk en stuurt een genootschap van zeven personen onder leiding van Alexander Mackay, een Schotse presbyteriaan, dat in 1877 arriveert aan het hof van koning Mtesa. Het eerste waarnaar de *kabaka* vraagt, zijn geweren en "kanonpoeder"... Mackay weigert, wat de vorst wantrouwig maakt: hij heeft gehoord over de Britse gebiedshonger en verdenkt de protestanten van snode plannen.

Wanneer Charles Lavigerie over Boeganda hoort, ziet hij een uitgelezen kans voor zijn congregatie om in zwart Afrika aan missionering te doen. Op 17 februari 1879 komen twee volledig in het wit geklede vreemdelingen, met een grote hoed op hun hoofd en rond hun hals een rozenkrans, in het koninkrijk aan. Het zijn de 25-jarige pater Simeon Lourdel en zijn medewerker

broeder Amans, de eerste katholieke missionarissen in het hart van Afrika. Een week later worden ze door de koning ontvangen en krijgen ze de toelating om hun godsdienst te verkondigen. Simeon Lourdel is voor de zwarten al snel *Mapera*, "mon Père", naar wie ze met ontzag luisteren.

Twee maanden later mogen drie andere Witte Paters overkomen die aan de zuidkant van het Victoriameer op een gunstig teken gewacht hebben; het zijn de paters Livinhac (de leider van de missie), Barbot en Girault. Op 2 juli wijden zij met zijn vijven Boeganda toe aan het Onbevlekt Hart van Maria.

De autochtone bevolking, de Baganda, zijn berucht om hun « *onnatuurlijke wreedheid* », zoals Edward Price het formuleert in zijn boek over de Britse ontdekkingsreizigers uit die tijd. Zoals overal zwaait de kaste van de tovenaars de plak; zij brengen mensenoffers en meer bepaald kinderooffers. Om zijn macht veilig te stellen liet de koning zelf bij zijn troonsbestijging al zijn broers en halfbroers levend begraven. In een speciale hut houden de Baganda een heilige slang: een reusachtige python waaraan zij gevogelte en schapen voederen en die hun totem is.

KATHOLICISME, PROTESTANTISME EN ISLAM

Mtesa houdt er tegennatuurlijke zeden op na: hij heeft seksuele omgang met jonge knapen, zijn pages, iets wat hij geleerd heeft van de Arabieren die al rond 1844 het koninkrijk zijn binnengedrongen vanuit het eiland Zanzibar aan de Afrikaanse oostkust. Ze hebben ook hun eigen godsdienst, de islam, meegebracht. In ruil voor slaven staat de

STANDBEELD VAN PATER SIMEON LOURDEL (1853-1890)
in Entebbe, aan de oever van het Victoriameer, waar de Witte Pater als eerste missionaris in Oeganda aankwam op 17 februari 1879.

kabaka toe dat er in zijn rijk moskeeën gebouwd worden. Zelf weigert hij besneden te worden en de mohammedaanse religie aan te nemen, maar aan zijn hof bekeren bepaalde invloedrijke personen zich tot de islam.

De komst van de Franse missionarissen is voor Mtesa een ideale gelegenheid om zich in te dekken tegen de Britse dreiging: hij vraagt aan pater Livinhac de bescherming van Frankrijk. Die laatste laat een ideale gelegenheid passeren en verklaart, helemaal in de lijn van Mgr. Lavigerie, Marion-Bré-sillac en de andere liberaal-katholieken, dat de Witte Paters geen agenten van Frankrijk zijn! Hij maakt de koninklijke vraag over aan de Franse consul in Zanzibar, die er niets mee doet... Het is allicht niet overdreven te stellen dat Frankrijk op dat moment de kans gemist heeft om van Oeganda een Franse kolonie te maken.

De *kabaka* vat de reactie van Livinhac op als een weigering en haalt de banden met de Arabieren aan. Tegelijkertijd schept hij genoeg in de confrontatie tussen de drie geloofsovertuigingen: de katholieke, de protestantse en de mohammedaanse. Hij laat hun vertegenwoordigers onderling discussiëren en plaatst zichzelf als een volleerd diplomaat boven het theologisch "gewoel".

In die godsdienstdisputen blijkt pater Lourdel al snel de sterkere te zijn. De koning is erg onder de indruk en ontvangt de Witte Pater vaak voor privé-gesprekken over het geloof. Simeon Lourdel krijgt de titel van *mwana wa mbuga*, "zoon van het hof".

Wanneer Mgr. Lavigerie hoort van de twistgesprekken, is hij ontevreden, want hij had bij het vertrek een duidelijke richtlijn gegeven: « *Zich niet vestigen op plaatsen waar al protestantse missies zijn; minstens op 8 of 10 km afstand blijven.* » De aartsbisschop vindt het « *heel belangrijk om de goede harmonie te bewaren* ». Vreedzame co-existentie ten koste van de waarheid? Een spijtige zaak... Pater Livinhac, het hoofd van de missie, gooit het roer om en ijvert voor een hartelijke omgang met de protestantse zendelingen. Maar later, in 1910, onder de H. Pius X, zullen de Witte Paters veroordeeld worden omdat zij gebieden aan de protestanten gelaten hebben en zo ingegaan zijn tegen de universele heilsmissie van de Rooms-katholieke Kerk!

De anglicanen waren trouwens slechts in schijn vriendelijk. Alexander Mackay was een felle anti-katholiek, die Mtesa fijntjes waarschuwde voor de Fransen « die berucht zijn als koningsmoordenaars » (een verwijzing naar de Franse Revolutie en de executie van Lodewijk XVI). Ook drong hij er op aan dat de *kabaka* de paters zou wegsturen « om de vriendschap van de grote koningin [Victoria] niet kwijt te spelen ».

MWANGA II,
koning van Boeganda, christenvervolger. Foto genomen in 1893.

DE EERSTE DOPELINGEN

De Witte Paters realiseren hun eerste bekeringen bij ambtenaren aan het hof en bij de koninklijke pages. Op paaszaterdag 1880 dienen zij aan vier zwarten het doopsel toe; twee maanden later volgen nog vier doopsels. Het aantal geloofsleerlingen dat catechismusles volgt in de hut van de missionarissen neemt gestaag toe. De paters spreken over het lijden en de kruisdood van de Verlosser en over zijn Verrijzenis op de derde dag. « *Als jullie in Hem geloven, zullen jullie kinderen Gods worden. Jullie zullen allemaal broeders zijn en moeten elkaar liefhebben zoals God jullie heeft liefgehad.* »

De pages die zich tot het christendom bekeren, willen niet meer toegeven aan de zondige begeerten van de koning en zoeken allerlei uitvluchten. De spanning tussen Mtesa en de missionarissen loopt op, temeer omdat zowel de heidense als de mohammedaanse hovelingen hun kans ruiken om zich van de blanken te ontdoen: zij belasteren de paters en stellen de protestanten in een slecht daglicht door te wijzen op het gevaar van een Britse invasie via Egypte en Soedan.

Enige tijd later slaagt Mtesa erin om de weesjongens die de paters opgenomen hebben voor zijn seksuele praktijken te winnen... Een afstotelijk voorbeeld van datgene waartoe de inculturatie kan leiden! De missionarissen zijn ontzet en besluiten het Boegandese rijk te verlaten. In november 1882 trekken ze, samen met een aantal slaven die ze konden vrijkopen, naar de zuidelijke oever van het Victoriameer. Twintig zwarte christenen en tweehonderd vijftig doopleerlingen blijven echter achter!

Twee jaar later wordt de koning ernstig ziek. Vlak voor zijn dood keurt hij nog honderden mensenoffers goed, om tenslotte te sterven in zijn tribaal bijgeloof op 9 oktober 1884.

DE VERVOLGING BREEKT LOS

De zoon en opvolger van Mtesa is Mwanga II, die amper zestien is wanneer hij *kabaka* wordt. Hij is het christendom blijkbaar gunstig gezind, want al na enkele maanden vraagt hij de missionarissen om terug te keren. In juni 1885 halen twintig indrukwekkende prauwen hen op om hen in triomf terug naar Boeganda te brengen.

De paters treffen een vurige christengemeenschap aan. De gedoopte zwarten hebben hun familieleden onderricht, de van buiten geleerde gebeden opgezegd en rozenkransen van parels vervaardigd. Meer dan 800 catechumenen branden van verlangen om gedoopt te worden.

Toch is dit niet het begin van een rooskleurige toekomst. Mwanga heeft een onstabiele persoonlijkheid; het feit dat hij verslaafd is aan cannabis (*bhang*) maakt hem compleet onberekenbaar. Bovendien pratkeert hij net als zijn vader pedofilie. Hij weet hoezeer de christenen dat afkeuren en begint te vrezen voor zijn troon, zeker nu ook hooggeplaatste personen aan zijn hof de nieuwe godsdienst aanhangen. Hij weet ook dat de Europese mogendheden volop jacht maken op zwart Afrika. Wanneer Bismarck in 1885 de kolonie Duits-Oost-Afrika (nu Tanzania) sticht, doet dat het wantrouwen van de *kabaka* alleen maar toenemen.

De vervolging begint in januari 1885 met de executie van drie protestantse Baganda-bekeerlin-

gen (omdat de Witte Paters de Britse zendelingen hun gang hebben laten gaan, in opdracht van Mgr. Lavigerie, is het christendom in Boeganda jammer genoeg verdeeld in twee elkaar bekampende belijdenissen). In oktober van hetzelfde jaar komt de anglicaanse bisschop James Hannington het land binnen. Hij kiest daarvoor een oostelijke route, zich niet bewust van het feit dat tovenaars hebben voorspeld dat de veroveraar van het rijk uit het oosten zal komen... Daarop laat Mwanga hem en zijn metgezellen vermoorden.

De eerste katholieke martelaar is Joseph Mukasa, de hofmeester. Hij waagt het om de koning te verwijten dat hij Hannington heeft gedood zonder dat deze zich mocht verdedigen, wat nochtans het gebruik in Boeganda is. Voor Mwanga is dat de spreekwoordelijke druppel, want Joseph had hem al geïrriteerd door zijn pogingen om hem van zijn seksuele wanpraktijken af te brengen. Wie is er eigenlijk de baas, Mwanga of *Katondo*, de God van de christenen?

Op beschuldiging van een poging tot vergiftiging van de *kabaka* wordt Joseph veroordeeld om levend verbrand te worden. Op 15 november 1885 wordt het vonnis voltrokken, maar de beul heeft zoveel achtung voor de gevangene dat hij hem onthooft om hem de foltering van het vuur te besparen. « *Zeg tegen de koning dat ik hem vergeef* », luiden de laatste woorden van Joseph. « *Maar hij zou er goed aan doen zich te bekeren, want ik wacht op hem vóór de rechtbank van Katondo.* »

CHARLES LWANGA EN DE PAGE KIZITO

Na de dood van Joseph stelt de koning als nieuwe hofmeester Charles Lwanga aan. Die vraagt nog dezelfde avond aan pater Girault om gedoopt te worden, in het besef dat hij net als zijn voorganger vroeg of laat openlijk zijn geloof zal moeten belijden en ervoor sterven.

De jonge pages hebben van Joseph Mukasa voor het eerst over het christendom gehoord en velen van hen hebben stiekem de Witte Paters opgezocht om onderricht te worden. Zij weten dat Katondo de verdorven praktijken van hun koning verbiedt en dat zij er zich niet mogen toe lenen. Maar hoe kunnen zij ontsnappen aan de seksuele avances van de *kabaka*? Charles Lwanga doet al het mogelijke om de jongens te beschermen. Telkens als Mwanga zijn zinnen op iemand zet, blijkt die "toevallig" afwezig omdat hij catechismusles volgt bij de paters...

Uitbeelding van de marteldood van de H. Charles Lwanga op 3 juni 1886.
Monument bij de basiliek van Namugongo.

Met bijzondere zorg omringt de hofmeester de 14-jarige Kizito, die meer nog dan de andere jongens de ongezonde aandacht van de koning geniet.

Lang kan dit natuurlijk niet blijven duren. De *kabaka* is traditioneel oppermachtig en zijn wensen zijn voor iedereen bevelen. Hij voelt het dan ook als een onaanvaardbare vernedering aan dat de pages van zijn harem zich voor hem verschuilen en niet aan zijn verlangens willen voldoen. In mei 1886 is zijn geduld op en besluit hij de volgelingen van de nieuwe godsdienst voor de keuze te stellen: ofwel volledige onderwerping, ofwel het christendom met alle gevolgen van dien.

Hij begint met een poging tot intimidatie door op 25 mei eigenhandig twee christelijke zwarten te doden. Akelig tamtamgeroffel roept van overal de koninklijke beulen naar de *kabaka*, terwijl de vertrekken van de edelknapen omsingeld worden. Ook de hut van de Witte Paters wordt van de buitenwereld afgesloten. De jonge Kizito stapt op Charles Lwanga toe en zegt: « *U heeft me beloofd me te dopen als er gevaar dreigde, houd nu alstublieft uw belofte.* » Daarop neemt de hofmeester water en doopt de jongste van de pages met de woorden: « *Ik doop je in de naam van de Vader, de Zoon en de H. Geest.* » Kizito is nu klaar om de wraak van de koning het hoofd te bieden. Ook alle anderen die al doopleerling zijn, worden door het doopsel kinderen van God.

De volgende ochtend roept Mwanga het hof samen en eist van de pages dat zij op straffe van executie hun godsdienst afzweren: « *Zij die niet bidden, blijven bij mij; de anderen gaan op een rij op de binnenplaats staan!* » Charles Lwanga stapt als eerste naar buiten, gevolgd door Kizito die volgens afspraak de hand van zijn meester vastgrijpt. Alle christelijke pages volgen hen. De koning loopt woedend op hen toe: « *Zijn jullie allemaal christenen?* » – « *Ja, dat zijn wij.* » – « *Willen jullie christen blijven?* » – « *Ja, tot de dood!* » – « *Wel, dan zullen jullie sterven! Ik laat jullie levend verbranden!* »

DE BRANDSTAPEL VAN NAMUGONGO

Dezelfde dag nog zet een lange stoet zich in beweging: een militair escorte, de beulen, Charles Lwanga en enkele oudere bekeerlingen, tenslotte meer dan dertig christelijke edelknapen, van wie de helft katholiek en de andere helft anglicaans is. Hun tocht voert naar Namugongo, de sinistere executieplaats van de koningen van Boeganda.

Onderweg sterven al drie christenen de marteldood. Bij wijze van ceremoniële opening van de dodentocht wordt Pontien Ngondwe onthoofd; daarna worden zijn ledematen afgehakt, zijn romp in stukken gesneden en alles in de vier windrichtingen

weggegooid. De page Athanase Bazzekukatta smeekt om te sterven op de plek zelf waar Joseph Mukasa terechtgesteld werd; een van de beulen voldoet aan zijn wens en doorboort het hart van de jongen met een speer.

Dan is er de oudere Matthias Kalemba Mulumba, een dorpsheofd. Wanneer hij van uitputting niet meer verder kan en vraagt om ter plekke gedood te worden, snijdt een beul hem de huid van de rug, opent de aders van polsen en voeten en bindt die vervolgens weer dicht om de doodstrijd te verlengen. Zo laat men de arme man liggen... Drie dagen later, wanneer zwarten uit het dorp op de oevers riet gaan afsnijden, horen ze een smekende stem: « *Mijn God! Water... Water!* » Ze naderen en vinden de stervende martelaar, maar slaan van angst op de vlucht. Het is pas veel later dat christelijke Baganda het stoffelijk overschot van Matthias zullen vinden, geheel uitgedroogd door de zon.

Op 27 mei komen de overlevenden aan in Namugongo. Ze blijven nog zes dagen opgesloten terwijl de beulen de terechtstelling voorbereiden. Machteloos moeten de jongens horen hoe in het woud bomen en grote takken worden afgekapd waarmee een reusachtige brandstapel wordt opgericht. Heel de tijd bidden de toekomstige martelaars en zingen hymnen. De katholieken onder hen zeggen morgen- en avondgebeden op, bidden voor en na het eten, heffen het Angelus aan en richten zich met de rozenkrans tot de Maagd Maria om sterkte te vragen « in het uur van onze dood ».

Op 3 juni 1886, Pinksteren, wordt de holocaust voltrokken. De beulen hebben hun gezicht besmeerd met rode klei en er witte strepen over getrokken. Ze dansen heupwiegend in een kring rond, terwijl onder tamtamgeroffel dodenliederen gezongen worden. De slachtoffers moeten defileren voorbij een van de hoofdbeulen, die hen volgens de traditie op het hoofd slaat met een gevlochten staf; zo wordt de *mzimoe* van de terdoodveroordeelde diep in zijn lichaam geduwd en kan die na de dood de koning niet komen kwelen. Drie pages worden bij het voorbijgaan niet op het hoofd geslagen. Zij krijgen genade en zullen later als ooggetuigen gehoord worden op het proces van de zaligverklaring.

De martelaren worden naakt in rieten matten gerold die met touwen stevig vastgemaakt worden. Zo worden ze als in een lijkwade naar de brandstapel gebracht en er naast elkaar op gelegd. Dan ontsteken de beulen het vuur. Terwijl de vlammen aan het hout likken en de rook opstijgt, begint Kizito het Onze Vader te bidden. De andere slachtoffers sluiten zich bij hem aan. « *Vaarwel, vrienden* », horen de beulen hem zeggen, « *wij zijn op weg naar de Hemel!* » Weldra is de brandstapel veranderd in een

reusachtige vuurpoel en stijgen zwarte rookwolken ten hemel. Tweeëndertig jonge zwarte christenen getuigen met hun leven voor hun christelijk geloof.

Voor Charles Lwanga heeft de opperbeul een nog wredere dood gepland. De voormalige hofmeester wordt, ook in een rieten mat gerold, opzij van de brandstapel gelegd. Eerst worden zijn voeten verbrand; ze verkolen langzaam terwijl de rest van het lichaam nog ongeschonden is. Met een bovenmenselijke moed verbijst Charles zijn pijn. De opperbeul daagt hem uit: « *Bid tot je God dat Hij je hier vandaan komt halen, we zullen dan wel zien of Hij daartoe bekwaam is!* » Charles Lwanga antwoordt hem: « *Dit vuur is voor mij als fris water. Passen jullie maar op dat deze God met wie je de spot drijft jullie niet overlevert aan het vuur van zijn woede, dat nooit uitdooft.* » Zijn laatste woord is een kreet van geloof: « *Katondo!* »

Wanneer de gloed van de brandstapel eindelijk minder wordt, poken de beulen met lange stokken de menselijke overblijfselen bijeen. Ze gooien er nieuwe takken op totdat uiteindelijk van de beenderen slechts weinig meer dan een hoop as overblijft.

Enkele dagen later komen twee christenen stiekem naar de plaats van de terechtstelling. Zij vinden in de grote hoop as nog enkele resten van verkoolde beenderen, die zij eerbiedig meenemen en die tot op vandaag als kostbare relikwieën vereerd worden.

EEN BRITS PROTECTORAAT

Koning Mwanga slaagde er niet in het christendom in zijn koninkrijk uit te roeien. Al een jaar na de holocaust van Namugongo groeide het aantal gelovigen aan van 200 tot 542, de catechumenen van 800 tot 3000! Het vergoten bloed droeg veel meer vruchten dan de methode van begrip en aanpassing die kardinaal Lavigerie predikte...

De zaak van de martelaren van Oeganda werd in Rome ingeleid in 1912, onder het pontificaat van de H. Pius X. Op 6 juni 1918 werden zij zaligverklaard en in juli 1969 heilig.

Op het terrein van de terechtstelling, in Namugongo, trok de Kerk van Oeganda een grote basiliek op, een schrijn voor de 22 katholieke martelaren die tussen 1885 en 1887 de dood vonden tijdens de vervolging van koning Mwanga.

De welwillendheid van Lavigerie jegens de anglicanen werd door de Britten niet beloond. De *kabaka* moest het hoofd bieden aan onlusten die uitbraken

Processie met de relikwieën van de martelaren in november 2015, tijdens het bezoek van paus Franciscus aan Namugongo.

na 1886 en verloor zijn troon. De protestantse partij trok, met de steun van Londen, het laken naar zich toe. Mwanga werd in 1890 terug koning, met de belofte dat hij zich zou bekeren tot het anglicanisme en de Britse belangen genegen zou zijn. De protestantse zwarten profiteerden van de situatie door hun katholieke medebroeders te treiteren en in een ondergeschikte positie te dwingen. Kardinaal Lavigerie en Mgr. Livinhac protesteerden fel, maar kregen geen enkele steun van de Engelse kardinaal Manning, die onmachtig was iets te bereiken bij de Britse autoriteiten.

In 1892 kwamen de moe getergde katholieken van Boeganda in opstand, maar hun tegenstanders waren gewapend met Engelse snelvuurkanonnen en richtten onder hen een gruwelijk bloedbad aan. Die klap was fataal voor Charles Lavigerie, die kort daarna stierf (26 november 1892). Livinhac probeerde de katholieke milieus in Groot-Brittannië te interesseren voor de kwestie, maar hij stootte op veel voorbehoud: de publieke opinie zag de Witte Paters als dienaars van de Franse belangen – juist datgene wat ze in de lijn van hun stichter nooit hadden willen zijn!

In 1894 werd heel Oeganda een Brits protectoraat. Mwanga probeerde zich nog te verzetten door een strijd voor de onafhankelijkheid te beginnen, maar hij verloor die en werd als banneling afgevoerd naar de Seychellen, waar hij een ellendige dood stierf.

Vandaag is het katholicisme ondanks alles met 44 % aanhangers onder de bevolking de grootste godsdienst. Zoals altijd is het bloed van de martelaren het zaad voor nieuwe christenen!

*broeder Scubilion van de hemelse Koningin
& redactie KCR*

DE MAAGD MARIA IN DE KORAN

ONZE kerkleiders zijn verblind door het Tweede Vaticaans Concilie, dat op alle godsdiensten het etiket van "respectabel" heeft gekleefd. Het conciliedecreet *Nostra aetate* roept christenen en moslims op om « *het verleden te vergeten* » en « *zich eerlijk in te spannen voor wederzijds begrip* ». Wederzijds begrip? Laten we eens kijken wat dat betekent met betrekking tot de Maagd Maria.

« JEZUS ZOON VAN MARIA »

De naam *maryam* is gewoon de omzetting van het Griekse *mariam* uit de Evangelies. Het is de enige vrouwelijke naam in de Koran en komt er 32 keer in voor, waarvan 24 in de combinatie « *Jezus (of Christus of de Messias) zoon van Maria* », *bnā maryama*. Maar die schijnbare voorkeursbehandeling is bedrieglijk, want elke keer gaat het er om de goddelijkheid van Jezus (of de Messias, *masihu*) tot niets te herleiden. De benaming « *zoon van Maria* » is bedoeld om definitief in de plaats te komen van de benaming « *zoon van de Allerhoogste* » (Lc 1, 32) of « *zoon van David* » (Mt 1, 1; Lc 1, 32).

De genealogie die de Koran (III, 35-36) aan Jezus toeschrijft, streeft hetzelfde doel na. De auteur beschouwt Jezus wel degelijk als de zoon van Maria, maar die laatste stelt hij voor als de dochter van Amram, *'imrān* [vermeld in het Oude Testament] en verwacht hij dus met Miryam, de zus van Mozes en Aäron! De oriëntalist haasten zich om deze verwarring toe te schrijven aan de "onwetendheid van Mohammed". Die oplossing is echter niet aanvaardbaar in het licht van de uitstekende kennis van het Oude en het Nieuwe Testament waarvan de schrijver van de Koran blijk geeft. Zijn bedoeling is duidelijk: het anachronisme gevormd door de bewuste verwarring tussen Maria, moeder van Jezus, en Miriam, zus van Mozes, breekt het rechtlijnig verloop van de gewijde geschiedenis; dertig generaties, allemaal toekomstgericht in de verwachting van de Koning-Messias, worden zomaar weggeveegd.

GEEN GODDELIJK MOEDERSCHAP

De auteur verkondigt het maagdelijk moederschap van Maria: « *Zij zegt: Meester, zal er voor mij een kind zijn terwijl geen enkel vlees mij aanraakt? Hij zegt: Het zal zo zijn. De God vormt wat Hij wil* » (III, 47). Dat is trouwens ook de betekenis van de benaming « *Jezus zoon van Maria* » in een samenleving waarin de zoon altijd wordt genoemd in verhouding met zijn vader.

Toch mogen we ons niet vergissen omtrent de bedoeling van de auteur ten aanzien van de H. Maagd. Broeder Bruno merkt op dat hij « *een nauwkeurige kennis lijkt te bezitten over de grove laster die door de rabbijnse milieus van zijn tijd verspreid werd over de persoon van de Maagd Maria. Hij wijst die laster krachtig af. Maar hier lijkt hij het christelijk dogma van een goddelijk moederschap van Maria óók af te wijzen, als nog grotere laster* » (Le Coran, deel 3, p. 148).

Die zienswijze wordt duidelijk in de wijze waarop hij de boodschap aan Maria herschrijft (III, 42-47): « *In die tijd zeiden de engelen: O Maria! De God heeft je gekroond en gezuiverd. Hij heeft je gekroond boven de vrouwen van alle tijden.* » De H. Maagd krijgt dan wel de eer « *gekroond* » (*'astafâki*, van het Griekse werkwoord *stefanó*-oo) te zijn, maar broeder Bruno stipt aan dat dit privilege al gedeeld werd door een hele "afstamming": « *Ja, de God heeft Adam, Noë, de afstammelingen van Abraham en die van Amran in de loop van de eeuwen gekroond* » (III, 33). Iets heel anders is de kroning die Sint-Jan in de hemel van Patmos aanschouwde: « *Een Vrouw, bekleed met de zon, de maan aan haar voeten en op haar hoofd een kroon van twaalf sterren* » (Ap 12, 1). Ook al is het woord *stephanos* hetzelfde en wordt Maria « *boven* » de vrouwen van alle tijden (cf. Lc 1, 42) geplaatst, toch is de hoofdbedoeling van de auteur van de Koran om Maria te herleiden tot de rang van de andere « *gekroonde* » schepsels, wat nog eens onderstreept wordt door de vermelding van een « *zuivering* ».

Na de privileges volgen de plichten: « *O Maria! Wees vol toewijding jegens je Meester en kniel neer, wees nederig met de nederigen* » (III, 43). Geen enkele evangelist, geen enkele apocriefe schrijver heeft er ooit aan gedacht dergelijke aanbevelingen in de mond van een engel te leggen ter attentie van de Koningin van de engelen! Integendeel, het is de aartsengel Gabriël die neerknielt voor Maria (Lc 1, 28). Broeder Bruno legt uit: « *De auteur stelt Maria voor als de zus van Mozes en Aäron en doet alsof hij de privileges erkent die het christelijk geloof over haar verkondigt. In werkelijkheid duwt hij het hele christelijk "mysterie" weg in het Oude Testament en vernietigt hij er het nieuwe van* » (Le Coran, deel 2, p. 50).

VERWIJT VAN "MARIA-AANBIDDING"

De schrijver van de Koran beschuldigt de christenen van "Maria-aanbidding", waarbij hij welbewust de verering van haar persoon vervormt: « *Dwaal niet door een vrouw "onder de vrouwen" te aanbidden* » (IV, 129). En ook: « *In die tijd zei de God: O Jezus zoon van Maria! Ben jij het die aan de mensen gezegd hebt: "Neem mij en mijn moeder voor twee goden, in tegenspraak met de God"? » (V, 116).*

In de *Postface* bij deel 3 van de Koranvertaling door broeder Bruno schreef abbé de Nantes: « *Uw exegetische maakt duidelijk dat er in de auteur een systematische wil aanwezig is om Christus tegen te spreken, Hem te lasteren en, uiteindelijk, in zijn plaats te treden* » (p. 323). « *Het valt op dat die godslasterlijke geest zich evenzeer keert tegen Maria, door de christenen vereerd "onder de vrouwen", als tegen haar Zoon, als tegen twee voorgewende "goden"* » (p. 324).

Kan men dan, op die basis, instemmen met het Concilie en « *het verleden vergeten* »?

broeder Michel-Marie van de Cabeco

OVER DE OPVOEDING VAN DE KINDEREN

XI. ZIJN DE OUDERS VERANTWOORDELIJK ALS EEN KIND ONTSPOORT ?

JULLIE zijn zeker ontzet en bang als jullie in de krant de misdaden lezen die sommige jongeren begaan. Het gaat dan om, zo noemt men ze, ontspoorde jongeren. Maar zij komen soms uit eervolle families met een goede reputatie. En dat geeft ons een wee gevoel: als dat bij zo'n mensen kan gebeuren, waarom zouden zulke monsterachtige zaken dan op een dag niet ook bij ons kunnen voorvallen? Wie beschermt ons tegen zo'n ongeluk? Zullen onze kinderen, die zo vlug groot worden, tot de goede soort behoren of tot de misdadigers?

WOORDEN WEKKEN, MAAR VOORBEEDEN STREKKEN

Wij sparen tijd noch geld als het over hun gezondheid gaat, maar de kwaliteit van hun ziel is moeilijker te beschermen of te vervolmaken. En nochtans, wat is er belangrijker? Als de ziel dood is, wat voor belang heeft de rest dan nog?

Ik maak me zorgen over al jullie kinderen, waarvan ik hou en die ik een mooie toekomst toewens, op materieel en natuurlijk vooral op moreel vlak. Ik lig wakker van al de verlokkingen die hen bestoken om hen verloren te laten lopen. Ze gaan zo op in alle vormen van amusement, ze zijn alle goede dingen die men hen aanbiedt zo vlug moe, ze vergeten zo snel hun plichten!

Een journalist schreef een tijd geleden een artikel over een crimineel en eiste dat zijn ouders zouden veroordeeld worden: alles kwam, zo zei hij, door hun slechte opvoeding; de verantwoordelijkheid van de ouders vond hij verpletterend...

Een vader heeft hem geantwoord: *« Je doet met je kinderen niet wat je wil. Als ze verdorven zijn, als ze dat in zich hebben, wat kunnen de ongelukkige ouders dan doen? En als de gemeenschap hen dan nog zou helpen! Maar het familiale midden kan de kinderen niet meer behoeden voor de invloeden van buitenaf. »*

Deze polemiek doet me denken aan de aloude dialoog tussen de vader van de filosofie, Socrates, en één van zijn leerlingen, over die eeuwige vraag in verband met de opvoeding: kan je aan je kinderen de deugd en een waardig gedrag aanleren? Wie is verantwoordelijk als zij een goede of een slechte koers varen: de erfelijkheid? Hun eigen karakter? De familie of de maatschappij?

Een kind dat tot de jaren van verstand is gekomen, heeft van zijn ouders ingeboren gesteltnissen geërfd, maar ook gewoontes in het dagelijks leven

die als het ware zijn tweede natuur zijn geworden. Al wat het kind ziet vanaf zijn prilste jeugd laat een diepe indruk in hem achter en het bootst na wat het ziet doen: heel je leven hou je vast aan de gewoontes die je zijn aangeleerd in je kindertijd. Als de ouders zich pas met de opvoeding gaan bezig houden als het kind zijn kinderschoenen ontgroeid is, zal het al te laat zijn.

HET SCHAAMTEGEVOEL ALS VOORBEELD

Geleerde psychologen hebben aangetoond dat een kind veel moeite heeft om het christelijk geloof (of een andere verheven leer) te omarmen als het er geen spoor van heeft gezien in het dagelijks leven van zijn familie. Zo zullen ook heel veel lessen die men het kind pas later geeft, geen vrucht meer dragen als zijn ouders ze niet hebben voorgeleefd. Het beste voorbeeld hiervan is het schaamtegevoel. Als het kind niet van kleins af aan onafgebroken het schaamtegevoel heeft waargenomen in het gedrag van zijn ouders, waardoor onmerkbaar zijn ziel en zijn gedrag gevormd zijn, zal je het niet meer onder dwang de schroom kunnen aanleren op het ogenblik waarop het in de puberteit een noodzakelijke deugd is geworden.

Sommige kinderen lijken altijd te spotten: *« Maak dat de anderen wijs! »*, eenvoudig omdat ze niet kunnen geloven in dingen waaraan tot dan toe niemand bij hun weten belang leek te hechten. Je kan tegen hen over God spreken, maar als God in het dagelijks leven van de ouders niet bestaat, tenzij om te vloeken en te lasteren, dan is de kans groot dat het kind er niet in kan of wil geloven.

Tenzij het kind al te zwaar erfelijk belast is of thuis immorele voorbeelden heeft gekregen, is het toch nog ontvankelijk op de leeftijd tussen acht en twaalf jaar. Het luistert en tracht te begrijpen. Je moet het dan wel op alle manieren aantonen dat wat je van hem eist ook werkelijk voor zijn goed is. Kinderen krijgen verbijsterend veel preken te horen... maar je moet er wel zelf in geloven! Zeg hen niet dat ze moeten bidden als je het zelf niet doet, zeg hen niet dat ze moeten werken en eerlijk zijn in het leven als je hen zelf het tegendeel voorleeft. Sommige volwassenen zijn helaas zo hypocriet... Onze kinderen hebben ook gezond verstand. Ze zijn niet voor alles blind. Hun geest staat altijd op scherp!

Natuurlijk zijn de ouders niet volmaakt, maar het is noodzakelijk dat onze kinderen onze diepe over-

tuiging voelen in de raadgevingen die wij hen geven. Het is een zó boeiende tijd wanneer een vader en een moeder er zich liefdevol op toeleggen om de ziel van hun kinderen te vormen naar de gelijkenis met hun eigen ziel. Echt gelovige en pratikerende, echt deugdzame en eerlijke ouders zullen aan hun kinderen de vreugde en de schoonheid van een hoogstaand leven zo levendig kunnen tonen dat die er bijna zeker zullen naar verlangen om ook zo'n leven te leiden en erin stand te houden, ondanks de onvermijdelijke moeilijkheden van het leven.

ENKELE BELANGRIJKE RAADGEVINGEN

Natuurlijk moet je enkele voorzorgen nemen als je je kinderen echt liefhebt en als je echt bekommerd bent om hun toekomst. Ik geef er jullie enkele.

Je moet nauwgezet toekijken op de personen met wie je kinderen omgaan. Je vertrouwt je auto niet toe aan een garagist als je niet zeker bent van zijn vakkundigheid. Maar je grote kinderen zou je blindelings overleveren aan de macht van om het even welke leraar of kameraad die ze ontmoeten! Hoeveel kinderen zijn niet slecht geworden voor het leven door een vergiftigde vriendschap, een verdorven persoon...

Je moet waken over al wat je kind leest en ziet op tv of internet. En je mag niet doen alsof "grote mensen" dingen mogen lezen en zien die ze aan hun kinderen verbieden... Als de ouders zelf de kuisheid niet hoog in het vaandel dragen, zullen de kinderen denken dat ze vanaf een bepaalde leeftijd ook met obsceniteiten mogen bezig zijn, naar het voorbeeld van hun ouders. Alstublieft, ouders, offer dat kijk- en leesgedrag van twijfelachtig allooi op om de ziel van jullie kinderen en hun toekomst te redden!

Je moet niet alsmaar herhalen: « *Geld is alles in het leven!* » of: « *De gezondheid is het hoogste goed!* » Je moet je kinderen er niet van proberen te overtuigen, onder het voorwendsel van hen beter te laten werken in de klas, dat ze er « *koste wat het kost moeten komen* » en dat « *slagen in het leven* » het enige is wat echt telt, het enige wat zonder voorbehoud onze bewondering wegdraagt. Een kind dat met deze slogans volgepropt wordt, zal vals spelen in de klas, stelen, brutaal worden en aan niemand nog gehoorzamen. Als het uiteindelijk ontdekt dat geld en succes niet méér waard zijn dan de pleziertjes die je erdoor kan krijgen, zal het alle barrières omver gooien om zijn driften te voldoen.

NIEUW OP DE SITE

« De actualiteit doorgelicht » : maandelijks een diepgravende analyse van de politieke en religieuze actualiteit.

- februari 2018 : Democratie betekent oorlog
- maart 2018 : Syrië in het geopolitieke machtsspel
- april 2018 : Assad in het vizier van de VS
- mei 2018 : Gifgasaanval in Syrië ?

nl.crc-resurrection.org

De ouders kunnen zich de rampzalige impact van sommige materialistische opmerkingen op hun kinderen niet voorstellen. Die verderven hen en nemen hen alle edelmoedigheid af, ja zelfs hun geweten. Op een dag zullen zo'n kinderen zich tegen hun ouders keren, maar dan zijn het de ouders die dat gewild hebben. Ik heb ooit een kind gekend dat zijn stiefmoeder de schedel heeft ingeslagen om naar de bioscoop te kunnen gaan!

DE GEHOORZAAMHEID AAN GOD

Maar « *alle vaderschap komt van God* ». Uiteindelijk zal het welslagen van het opvoedingswerk van de ouders afhangen van hun eigen gehoorzaamheid aan God, hun hemelse Vader, en van de waarachtige liefde die ze Hem hebben betoond.

Waarom zou de adolescent die God misprijst zijn ongelovige ouders niet misprijzen, die minder waard zijn dan God en minder kunnen? Wie echter zijn vader en zijn moeder ziet bidden en zich nederig onderwerpen aan de Wet van God, die zal in de dagen waarin de gehoorzaamheid hem moeilijk valt, in volle puberteit, begrijpen dat de eisen van zijn ouders van een hogere instantie komen en dat zij betrekking hebben op een boven-natuurlijk geluk dat alle aardse dingen overstijgt.

Gelukkig zo'n ouders! Gelukkig zo'n kinderen! Want in de Decaloog, die Mozes duizenden jaren geleden van God ontving op de berg Sinaï, staat geschreven: « *Eer uw vader en uw moeder, zodat ge lang zult leven op de aarde die God u geeft...* »

abbé Georges de Nantes

Nederlandstalige uitgave van *Il est Ressuscité! La Contre-Réforme Catholique au XXIe siècle.*

Stichter: † Abbé Georges de Nantes.

Hoofdredacteur: Broeder Bruno Bonnet-Eymard, Maison Saint-Joseph, F-10260 Saint-Parres-lès-Vaudes.

Verantwoordelijke uitgever: A. Van der Schraelen, Driesheide 45, B-2980 Zoersel.

Abonnement voor binnen- en buitenland: € 15. Steunabonnement: vanaf € 20.

Rekening 000-3302057-80. IBAN: BE47 000 3302057 80. BIC: BPOTBEB1.

Internet: <http://nl.crc-resurrection.org/> – E-mail: hij.is.verrezen@gmail.com